

Thanassis Valtinós: «Per a mi, propi de la nació és allò que és substancial»

Grigoris Bekos
Traducció: Toni Góngora

Aέρηδες – Torre dels Vents presenta l'entrevista apareguda el 19 de maig de 2022 al diari *To Vima* [La Tribuna] (<https://www.tovima.gr/2022/05/19/books-ideas/thanasis-valtinosis-ethniko-gia-emenai-einai-to-ousiodes/>), feta per Grigoris Bekos al gran escriptor Thanassis Valtinós (1932) per la publicació del seu darrer llibre, en la qual l'autor comenta aspectes bàsics de la seva llarga carrera literària, temàtica, estil, relació amb la tragèdia grega antiga i amb la Bíblia. El títol recull unes paraules que hi pronuncia l'autor, remetent-se a la famosa expressió de Solomós «Το έθνος πρέπει να θεωρεί εθνικό ό, τι είναι αληθές [La nació ha de considerar nacional allò que és veritat]».

βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ

ΘΑΝΑΣΗΣ
ΒΑΛΤΙΝΟΣ
Νέα Σελήνη
Ημέρα πρώτη

Θανάσης Βαλτινός, *Νέα Σελήνη: Ημέρα πρώτη*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 2022. 208 σελ.

Thanassis Valtinós, *Lluna Nova: Primer dia*. Atenes: Llibreria d'«Estia», 2022. 208 pàgs.

Una tarda al barri de Pangrati, en un edifici del carrer Astidàmandos. A la setena planta, dissenyada especialment, hi ha l'apartament de Thanassis Valtinós. En aquell moment, poc abans de la posta del sol, l'espai es manté completament il·luminat. A l'exterior, des del balcó gran, la vista és àmplia i impressionant. Al fons a l'esquerra, rere la successió d'antenes, es distingeix l'Acròpolis. A la dreta, molt més a prop, s'alça el Licabet. I a baix s'estén, dens i caòtic, el teixit urbà de la capital grega. A dins, ens asseiem amb el prosista

eminent (per a molts, l'escriptor grec viu més important) en una taula parada amb gust i ordre. Tot l'ambient traspua una sobrietat agradable, una plenitud. Entre nosaltres dos, gots d'aigua fresca i un plat de raïm sucós i acabat de rentar. Més enllà, el seu llibre acabat de publicar, *Lluna nova: Primer dia* (Ed. Estia). El títol i el subtítol, com ha explicat Thanassis Valtinós a *To Vima*, evidentment no es refereixen a «una lluna de calendari sinó a una lluna poètica, és a dir, literària».

Thanassis Valtinós en el transcurs de l'entrevista. Imatge: *To Vima*

El cos femení nu

La portada, l'adorna una fotografia que ell mateix havia fet, però editada de manera que semblés un quadre. Com si veiéssim, salvant les distàncies, el famós *Origen del món* de Gustave Courbet de dalt estant, però en una versió més oberta i a l'aire lliure, on no es dibuixa en detall el *Triangle de la vida*, per utilitzar una frase del text. Fa uns dies, amb vista a la publicació del llibre, l'editorial Estia en va penjar la portada a les xarxes socials. No van trigar a rebre la notificació que hi havia un «problema» amb aquell «contingut» en concret. Quan vam transmetre a Thanassis Valtinós aquest incident en l'àmbit digital (i li vam explicar més o menys el context, que Facebook i Instagram «havien retirat» la portada), ell, com si hagués entès a l'instant el que havia passat, va reaccionar amb un somriure, amb l'experiència de la persona i de l'escriptor que s'ha enfrontat no pas poques vegades a aquestes situacions, el puritanisme, la hipocresia, l'estupidesa. «Sospito que el contingut pot haver estat considerat “obscè” o “groller”. Qui sap per qui. En tot cas, què plasma aquesta fotografia? Les coses com són. Veiem un cos femení nu, veiem una vulva, amb els valors intrínsecs que té per a la nostra existència i els valors que pot adquirir si es transforma en una altra cosa, en art. La qüestió és, en definitiva, si es té una percepció estètica de la vida. Aquesta és la meua òptica», ha dit l'escriptor. I ha afegit entre burleta i

seriós: «Ara penso en els nois del llibre. Es diria que si alguna cosa els preocupa, és precisament la vulva, i només això. Hi tenen el cervell concentrat de manera fixa i permanent. És a dir, els nois estan en sintonia amb el seu propi clima, s'interessen per les seves pròpies necessitats i les seves pròpies relacions. No els importen gens la Guerra Civil desencadenada al seu voltant, la violència atroz, les ideologies i les diferències sagnants, les qüestions polítiques de la societat en què creixen». I tot seguit hi ha afegit: «Aquest llibre inclou algunes coses escrites fa molt de temps, amb motius variats. Quan vaig decidir emprendre la composició que heu llegit, hi vaig recórrer i les vaig posar en acció, intentant veure quines altres possibilitats tenien».

Adolescència, amor i mort

Aquesta novel·la (sorgida d'un univers literari prou reconeixible, tant des del punt de vista temàtic com estilístic) té lloc l'any 1948 en una ciutat del Peloponès (es tracta de Trípoli, no cal dir-ho). Dos estudiants de secundària, Kosmàs i Nikos, experimenten el despertar intens de la seva sexualitat mentre es van amuntegant els morts dels bàndols enfrontats. En un moment determinat el primer observa com es crea «una petita piràmide d'homes morts». Però mireu què li passa exactament. El que segueix és la descripció sòbria de Thanassis Valtinós. «L'única dona que hi havia entre ells tanca la part superior de la piràmide de cara a terra. Se li havia aixecat la faldilla fins a les natges i a la part externa de la cuixa esquerra es pot distingir el forat d'una baioneta. Malgrat l'esborronament de la mort a la seva pell, reforçat pel sol de l'hivern, Kosmàs sent una excitació salvatge». A part d'això, el nucli de l'obra es resumeix probablement en el que diu en un altre punt el professor de llengua i literatura Vógaris (una al·lusió a *Eroica* de Kosmàs Politis): «Perquè algunes coses només les descobrim després d'haver-nos-en allunyat. Com ara la consciència de l'adolescència».

Vam preguntar llavors a l'autor si aquesta obra constitueix un altre retorn a un període concret de la seva vida. «La desgràcia és que és impossible d'evitar-ho, de no tornar-hi. Però qui és que no ho fa? Sempre tornem a la nostra adolescència, tant si ho verbalitzem com si ho callem, tant si ho deixem veure com si no. Això és vàlid a la vida i a la literatura. En cert sentit, aquest retorn també recorre una part considerable de la meua obra. El retorn no necessàriament a una edat, sinó a una disposició psicològica i intel·lectual. La meua adolescència, no cal dir-ho, també va tenir una part de misèria en què no m'agrada pensar. Però jo volia recrear la meua adolescència, a través de l'escriptura, que hi fos però en una altra dimensió, diferenciada», ha subratllat.

De la luxúria de l'individu que és inevitablement cega davant el drama col·lectiu, com ho és a *Lluna nova*: «Primer dia per excel·lència, hem passat a la relació entre l'amor i la mort. Mireu, l'amor i la mort són la mateixa matèria. Dic matèria per no dir alguna cosa que no seria adequada. La mort s'amaga dins la vida, i, per tant, també dins l'amor, que és una part integrant d'aquesta matèria. L'amor existeix per superar la provisionalitat de la vida. I l'amor requereix esforç i coratge per gaudir-ne de manera autèntica. No pas per convertir-

lo en objecte d'escriptura, per manejar-lo artísticament, per dir-ho així, sinó per tractar-lo com a persona. Què fa un bon escriptor? L'experiència viscuda. Quan alguna cosa no té arrel, quan només té fonaments teòrics, aleshores és una falsificació, no pertany a l'art, pertany a un altra banda. I les idees es manifesten allà dins, es manifesten al text, en allò que fas, no es poden amagar».

Polèmica, literatura i llengua

Referint-se tot seguit a la manera com la seva obra ha esdevingut objecte de debat públic (i de polèmica ferotge, n'és emblemàtic el cas d'*Orthokostà*),¹ va subratllar: «És molt probable que m'hagi mostrat quelcom més que un heretge en aquest país... Què puc comentar, què puc dir del que vaig llegir i sentir aleshores... Era gent que no en tenia ni idea. No entenien de què parlaven. Simplement van traslladar les seves disputes de partit al camp de la literatura. S'esforçaven a criticar una obra sense més ni més, amb tanta estretor de ment. Tinc la sensació que, sigui el que sigui allò que pretenien, no se'n van sortir».

Dels seus col·legues contemporanis, amb qui ha coexistit, a qui li reconeix valor literari? «Ara em feu una pregunta exigent i provocadora. En tot cas, a no pas gaires. Aquesta és la meva resposta sincera». El concepte d'allò que és propi de la nació el va preocupar mai seriosament en la seva llarga i molt premiada carrera? «En sentit estricte, no. Però en el sentit més ampli, sí. Per a mi propi de la nació és allò que és substancial. No he volgut escriure quinze llibres de tres-centes pàgines que diguessin sempre el mateix i reciclessin les mateixes idees». I la fama pòstuma? «Si us referiu al que anomenen glòria, no, gens. Però em preocupa des d'un altre punt de vista, molt concret: com d'oportú i d'eficax he estat en enfrontar-me a allò que m'ha estat donat. Què he fet amb relació a allò que he escrit? Em preocupa per un sentit de la responsabilitat i de la coherència amb mi mateix. Per a mi és normal, soc d'aquelles persones que mesuren la seva vida d'acord amb uns criteris. La meva, l'he mesurada en funció de quina novetat podria haver aportat a l'art. Hi ha moments en què sento que el meu esforç no ha estat debades, que me n'he sortit, que no he anat a parar al mateix sac, que no m'he convertit en part d'un soroll descoratjador. Sabeu, em costa descriure el meu estil i dir què significa per a mi la llengua grega. Sento que he treballat dins d'una tradició però només en part, perquè la llengua és una cosa que és impossible d'encasellar, de limitar. La meva relació amb la llengua ha canviat moltes vegades al llarg dels anys, fins i tot de manera inconscient, us diria. D'altra banda, la mateixa llengua grega ha passat per quatre o cinc fases crítiques. La qüestió és la presència que tindrà cadascú, no només en la llengua grega sinó —m'atreveixo a dir-ho— també a la història grega. Què deixa enrere cadascú? Què queda? Queden potser dues o tres coses duradores que condensen el tot d'un autor, la seva petjada».

¹ *Ορθοκωστά* és un llibre publicat per Valtinós el 1994; va provocar una encesa polèmica, centrada en la manera com l'autor hi tracta el marc històric: en concret, se'l va acusar de fer una lectura revisionista de la Guerra Civil (nota del traductor).

Thanassis Valtinós reconeix com a escriptor un deute important amb la Bíblia. També ha traduït tragèdies antigues. Ha estat guardonat (el març passat, per a l'any 2021) amb el Premi Nacional per la traducció d'obres de la literatura grega antiga al grec modern, concretament per les traduccions de *Les Troianes* i *Medea* d'Eurípides. «Una traducció perquè sigui bona, no em cansaré de repetir-ho, ha de ser fidel. Una frase, la puc modificar, sense allunyar-me mai del seu significat bàsic. Però la paraula també ha de sonar familiar a les oïdes del públic. La meva principal preocupació és que una traducció respongui a les exigències teatrals. Aquestes són les quatre coses que us puc dir».